

AKTUELLA BÖCKER



Richard Brander är pol.dr och senior kommunikationsexpert vid Finlands Bank (tjänstledig).

Utmärkt bok om ekonomisk historia

Boken är så välskriven att man vill börja om från början då man läst den. Allt känns gediget i *Vad är ekonomisk historia?*, som är ett samarbete mellan ekonomihistoriker från alla svenska universitet med lärostolar i ämnet: Lund, Uppsala, Stockholm, Göteborg och Umeå. Må vara att *Vad är ekonomisk historia?* i första hand är en lärobok, men den är samtidigt mycket allmänbildande för alla som har ens en gnutta intresse för ekonomi och historia.

Framställningen är mycket pedagogisk då det gäller att förklara den industriella revolutionen, demografiska förändringar, lönearbetets betydelse i samhället, staten och dess roller, företag och företagande, finansmarknader och internationell handel, för att bara nämna några av de mest centrala temana. Utgångspunkten är att boken ska vara kurslitteratur i början av studierna, som ett komplement till mera traditionella läroböcker som **Lennart Schöns** klassiker *En modern svensk ekonomisk historia* och till introducerande verk i global ekonomisk historia.

Men boken passar alltså också för en mycket bredare publik eller som det konstateras i förordet: ”Vi vänder oss även till en intresserad allmänhet som är nyfiken på ämnet och som vill orientera sig i några av de aktuella ekonomisk-historiska frågorna som intresserar dagens forskare.”

Redaktörerna har gemensamt skrivit de tre första introducerande kapitlen om ekonomisk historia i allmänhet, om olika teorier inom ämnet och om vilka metoder som används. Introduktionen förenar det globala med det europeiska och det svenska. Av de nordiska länderna sägs Sverige ha varit först ute med att etablera ämnet ekonomisk och social historia. Redan 1904 publicerade **Eli Heckscher** artikeln *Ekonomisk historia. Några antydningar* och 1907 disputerade han på avhandlingen *Till betydelsen af järnvägarna för Sveriges ekonomiska utveckling*.

Bra komplement till ämnesstudier i historia

Balansgången mellan ekonomi och historia beskrivs på ett förtjänstfullt sätt. Det handlar bland annat om i vilken mån

kvantitativa metoder ska användas inom ekonomisk-historisk forskning. Embryot till en inriktning på kvantitativt orienterade metoder spåras till 1930-talets konjunkturstudier i flera olika länder. På 1950-talet började man rekonstruera historiska nationalräkenskaper med en nationalekonomisk begreppsapparat. Så småningom började man tala om den kliometriska revolutionen, cliometrics, från Clio som var historiens musa och metrics som syftar på statistiska metoder. Redaktörerna lyfter fram ett klassiskt exempel, **Robert W. Fogels** bok från 1964, *Railroads and American Economic Growth*. Med kvantitativa analyser och bearbetningar av ekonomisk data kom Fogel fram till att uppfattningarna om järnvägarnas betydelse för den amerikanska ekonomins utveckling hade varit överdrivna.

Det krävs inga speciella matematiska färdigheter för att läsa Vad är ekonomisk historia?. Boken torde vara ett bra komplement till ämnesstudier i historia, då den lyfter fram mera allmänna teman så som diskussionen kring **E.H. Carrs** *What is History* från 1963. Carr förespråkade en samhällsvetenskapligt förankrad historieskrivning. Historikerna började utnyttja stora databaser och bearbetade dem med samhällsvetenskapliga teorier och analysverktyg.

Enligt redaktörerna för Vad är ekonomisk historia? kan man säga att ekonomisk historia och allmän historia i vissa avseenden började utvecklas i en konvergerande riktning. Sedan 1980-talet har det skapats något av en balans mellan de traditionella ytterligheterna i ekonomisk historia. Kvantifieringen och de statistiska hypoteserna accepterades, men samtidigt gavs utrymme för traditionella framställningar och ett allmänt erkännande av att historisk källkritik har en viktig plats i ämnet.

Å andra sidan framgår det av framställningen att det inom ekonomisk historia nog är något av ett problem att en del av utövarna känner sig mera som historiker, och andra snarare som nationalekonomer eller statistiker.

Varför var textilindustrin så betydelsefull?

Det första substanskapitlet (kapitel 4) handlar om industrialisering och teknikutveckling, med speciellt fokus på den industriella revolu-

tionen. Vad var den industriella revolutionen för något, varför var textilindustrin så betydelsefull och varför startade den just i England i slutet på 1700-talet? Den stringenta och välredigerade texten ger svar på dessa frågor, men konstaterar samtidigt att vissa förklaringsmodeller fortfarande är omstridda. Kapitlet illustreras med bland annat bilder på "Spinning Jenny" och på den första mekaniska vävstolen. Samtliga kapitel i boken avslutas med avslutande kommentarer, diskussionsfrågor, några boktitlar under rubriken "Läs mer" och en lite längre litteraturlista. Speciellt rekommenderas **Robert Allens** *Global economic history: a very short introduction* (2011), som också jag som recensent varmt kan föreslå som lämplig bredvidläsning.

Kapitlet om tillväxt och strukturomvandling är säkert ganska utmanande för en student som inte har så omfattande förhandskunskaper; framställningen kan kännas teoretisk och svårgripbar. Förhoppningsvis lockar detta till kompletterande studier i nationalekonomi. Också det intressanta kapitlet om ekonomi och miljö med viktiga resonemang kring "public goods" och "collective action" har en ganska hög abstraktionsgrad.

För den som vill hänga med i den tidvis eldfångda diskussionen kring demografi, en åldrande befolkning, låg fruktsamhet och behovet av arbetskraftsinvandring, rekommenderas varmt kapitel 7 om befolkning och ekonomi. "Den demografiska utvecklingen ställer samhället inför stora utmaningar", heter det utan överdrift i kapitlets avslutande kommentarer. Att sammanfatta kapitlet med några enstaka ord är svårt, men läsaren får många aha-upplevelser. Till exempel får man veta att den initiala dödlighetsnedgången i Sverige från slutet av 1700-talet till mitten av 1800-talet sannolikt berodde på förändringar i sjukdomsalstrande mikroorganismers aggressivitet (virulens); möjligen var detta en del av ett tidigare mönster där sjukligheten och dödligheten varierade i långa vågor, oberoende av den ekonomiska utvecklingen.

Ekonomisk ojämlikhet i historiskt perspektiv

Kapitlet om lönearbete och samhällsutveckling innehåller en tankeväckande analys enligt vil-

ken det finns tecken på direkt lönediskriminering bland arbetare som betalas per arbetad timme men inte bland dem som jobbar på ackord. När det är direkt mätbart vad var och en producerar så spelar könet ingen roll. Detta gällde i varje fall i en historisk analys av lönerna inom cigarrtillverkningen. I boken inklusive detta kapitel hänvisas för övrigt ganska mycket till svensk forskning, vilket i och för sig är förståeligt. Ett litet skönhetsfel är det ändå då artikel författare i ett översiktsverk av denna typ hänvisar till sin egen forskning.

Följande kapitel fortsätter på temat ekonomisk ojämlikhet, och hur den studeras i ett historiskt perspektiv. Bland annat lyfts bouppteckningarnas roll som källmaterial fram på ett intressant sätt. I Sverige (inklusive den östra rikshalvan) blev det lag på att göra upp bouppteckning 1734, medan det i länder som Italien och England var vanligt redan på 1500-talet. Denna väg hittar forskarna intressanta uppgifter om fördelningen av förmögenheter och skulder.

I kapitlet om staten och statens roller (med finlandssvenska **Susanna Fellman**, professor i Göteborg som en av författarna) förs ett initierat resonemang om bland annat den offentliga sektorns kontroll- och styrsystem, som ibland kan utmytna i *public failure*. Som ett sådant exempel nämns den svenska bostadsmarknaden, där hyresregleringen lett till höga boendekostnader och bostadsbrist. Kapitlet om företagande är något av en grundkurs i företagsekonomi, vilket säkert är nyttigt också för läsare som primärt är intresserade av historia.

Ett finansiellt system liknas vid en tidsmaskin

Analysen av finansiella marknader och pengar är på många sätt intressant. Att ett väl fungerande finansiellt system är en förutsättning för ekonomisk utveckling och tillväxt framgår klart. Ett exempel är de svenska affärsbankerna som kring sekelskiftet 1900 framgångsrikt skapade pengar genom sin utlåning med aktier som säkerhet. Bankkrediterna kunde sedan användas på olika sätt i den snabba ekonomiska utvecklingen.

Enligt artikelförfattarna kan ett finansiellt system liknas vid en tidsmaskin där man värderar framtida avkastningar och sedan avgör vilka pro-

jekt som får finansiering. Samtidigt får problemet med återkommande finansiella kriser också uppmärksamhet. Då det gäller beskrivningen av utvecklingen under 1990-talet med betoning av prisstabilitet och en självständig Riksbank känns det lite historielöst att inte nämna EU-medlemskapets betydelse och det faktum att Sverige fördragsenligt var på väg in i valutaunionen EMU, vilket dock röstades ner i en folkomröstning 2003.

Bokens avslutande kapitel om internationell handel och handelspolitik visar på ett analytiskt och låt oss säga sympatiskt sätt att världen inte är svartvit: frihandel är inte alltid den enda rätta lösningen för alla inblandade parter under alla tidsperioder. Många utvecklingsländer har försökt kopiera den handelspolitik som Storbritannien bedrev under början av industrialiseringen, det vill säga importkvoter och tullar för att minska importen, och den vägen skapa utrymme för inhemsk produktion för hemmamarknaden.

Trots vissa smärre reservationer är Vad är ekonomisk historia? ett läromedel som med fördel kan användas också i Finland för blivande ekonomer, historiker och samhällsvetare åtminstone i den svenskspråkiga högskoleutbildningen. Därtill lämpar sig boken för alla som har ett levande intresse för ekonomi och historia. Alla gånger är det inte så enkelt att tillgodogöra sig budskapet. Det beror dock inte på att boken är komplicerad, utan på att världen i allmänhet och ekonomisk utveckling i synnerhet är invecklade företeelser.



... Vad är ekonomisk historia? Lena Andersson-Skog, Oskar Broberg, Rodney Edvinsson, Kerstin Enflo, Kristina Lilja (red.). Studentlitteratur, Lund, 2020, 363 sidor.